

چغامیش، نخستین مرکز خط و کتاب در ایران

[فدا سیدجانی]

کرد. این دانشمندان ۴ بار و به تازگی در تپه های چغامیش به کاوش های باستان شناسی پرداختند. در میان اشیای مکشوفه، قدیمی ترین و جالب ترین سند دریاوردی را که به نوشته آنها ریشه فرهنگی آن به ۶ هزار سال قبل از میلاد برمی گردد کشف کرده و به جهانیان عرضه داشته اند. این مهر گلبن، یک کشتی را با سرنشینانش نشان می دهد. در این کشتی یک سردار پیروز ایرانی، بازگشته از جنگ، نشسته و اسیران زانو زده در جلوی او دیده می شوند همچنین در این مهر یک گاو تر و یک پرچم هلالی شکل هم دیده می شوند. نقش های برجسته پاسارگاد نمایانگر توانمندی دریایی ایرانیان و فرمانروایی ایشان برهفت دریاست. اما در ارتباط با سند دریایی ایرانیان که در چغامیش کشف شده باید گفت برخی از گویاترین کشفیات در چغامیش اثر مهرهای استوانه ای است. این مهرها قطعات سنگی بودند که روی آنها تصاویری حک شده بود که با این وسیله روی ظروف و غیره علامت گذاری می کردند. یکی از این مهرها پادشاهی را نشان می دهد که از جنگ برمی گردد که در باقی نشسته و مدعی اسیر دست بسته در جلوی پاهای او افتاده اند. در یک دست فرمانده، گرز و در دست دیگرش ریمانی است که با آن اسیران را نگه داشته است. در این کشتی تصویر دریاوردی به چشم می خورد که یکی از آنها روی مدافع کشتی نشسته و شیشی

شبه علامت یا پرچمی را در دست دارد. به اعتقاد پروفسور دولوگاز این تصویر نمایشگر یک جنگ دریایی است که به احتمال زیاد در رودخانه های داخلی روی داده. چند لوح گلی نیز با اشکالی از نقطه و خط فشرده کشف شده و عقیده بر این است که اینها تنها سیستم اعداد بود که به احتمال قوی برای مقاصد حسابداری به کار می رفته است. اما مشاهده گاو لوح روی این نقش گلی که یکی از جاشوها به مراقبت از آن می پردازد حاکی از آن است که فرمانده کشتی از راه دوری برمی گردد و نیز رسم همراه بردهن حیوانات زنده در کشتی ها از زمان های گذشته میان دریاوردان ایرانی خلیج فارس معمول بوده است. در میان چیزهای فراوان و مختلف دوران پیش از خط آنچه از همه پررنگتر بود و ما را بهتر به چگونگی آن دوران آگاه کرد اثر مهرهای استوانه ای روی گل نرم بود. صحنه ها و موضوع هایی که صدها اثر مهربافته شده در چغامیش را نشان می دهند بسیار تنوع دارد. در این نقش ها جانور، آدم و دیو هر کدام به فعلیتی سرگرم هستند و ساده ترین این طرح ها که تنها جانوران و گیاهان را نشان داده از هنر پیشرفته حکاکی روی سنگ حکایت می کند. حالات های اصلی جانوران یا برجستگی های دقیق تجسم یافته است. اگر هنرمندان به طور کلی از واقعیت الهام می گرفته اند اسیر

چغامیش شهری از دوران پیش از اختراع خط است
۴۴ قرن پیش از میلاد می رسد، چغامیش را باید نخستین مرکز در ایران دانست که خط و کتاب، اولین بار در آنجا ظاهر شده است

اوهام نمی دهند. موجودات غیرواقعی مانند بز کوهی دوسر یا شیری که مانند آدم زانو زده آزادانه با دنیای واقعی درآمخته است. در آنها صحنه های فعالیت انسانی با واقع بینی ترسیم شده است. از جمله در آنها مردانی دیده می شوند که بز و گوسفندی را راهنمایی می کنند، قسمت های خالی صحنه عموماً با ظرف هایی پر شده که ظاهراً شایان و ماسه بنان به کار می برده اند، روی دو قطعه گل که اثر یک مهر منعکس است ۲ زن دیده می شود، یکی سمت راست نشسته نخ می ریسد و دیگری مشکی دو دهانه را می زند.

بخش بزرگی از مهرهای چغامیش موضوع های نظامی را نشان می دهد. روی دیگر نمونه هایی از جنگ ها دیده شده است. روی یک اثر مهر چهره بزرگ تیراندازی دیده می شود که تجهیزات وی جزو به جزو پیدا است. این صحنه که تا به امروز در هیچ کجا مانند ندارد گروهی مرد را نشان می دهد که با گام های فشرده راه می روند، گویایک واحد نظامی آرموده و با انضباط است. همچنین در این تپه تعداد زیادی الواح گلی (شمارشی) و قطعات و ظروف و کاسه های سفالی مشهور به «لبه وارخته» که از سفالینه های سخت دوره آغاز کتابت است به دست آمده است؛ سفال هایی که به طرز شگفت انگیزی به نسبت آن زمان پیشرفته بوده است. سفال های دوران های بعدی با نقش های هندسی تزئین شده که گنگ هم و یا موتیف های مخصوص قلم خورده است. مقدار زیادی سفال به ابعاد و شکل های مختلف از آنجا بیرون آمده است. از قوطی کوچک آبریزی گرفته تا خم های بزرگ تایت که برای آبار کردن آذوقه به کار می رفته است که همه منعکس کننده شغل های اهالی و کارهای مربوط به محله های مختلف شهر است و چند شیئی کیشی که شاهه هایی از زندگانی مذهبی است.

چغامیش به شماره ۴۸۷ در سال ۱۳۴۴ در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده است و نام یکی از بخش های سه گانه شهرستان درفول به مرکزیت شهرک دولتی است. بنابر سرشماری مرکز آمار ایران، جمعیت بخش چغامیش شهرستان درفول در سال ۱۳۸۵ برابر با ۲۸ هزار و ۳۶۸ نفر بوده است.

دریاچه ارومیه از دیروز تا امروز

[محقق: علیرضا اصم]

دریاچه ارومیه با مساحت متوسط ۵ هزار و ۲۰۰ کیلومتر مربع بزرگترین زیستگاه طبیعی آرمینا در جهان به حساب می آید ولی تغییرات اقلیمی چند سال اخیر وضع اکولوژیکی این اکوسیستم با ارزش را با بحران مواجه کرده است. بی شک هرگونه تغییر در ساختار اکولوژیکی اکوسیستم ها در وهله نخست ذخایر اکولوژیکی آن اکوسیستم (اعم از گونه های گیاهی و جانوری) را تحت تأثیر قرار می دهد. بدین ترتیب آرتیمیای دریاچه ارومیه نیز از آسیب های زیست محیطی اخیر در امان نبوده است. در یک دهه گذشته مساحت انجم از رزمندهی دربارۀ ذخایر آرتیمیای در این دریاچه انجام شده است. نخستین تحقیق در این زمینه از سوی محققین بلژیکی در سال ۱۳۷۴ (دوره پر آبی) صورت گرفته و بر اساس نتایج منتشره میزان سیست (تخم) تولید شده آرتیمیای در سال ۷۲ به طور متوسط ۴ هزار و ۴۰۰ تن در نیم متر از سطح دریاچه گزارش شده است. نتایج ارزیابی ذخایر دریاچه ارومیه در سال ۱۳۸۲ (دوره کم آبی) که از سوی پژوهشگاه آرتیمیای و جانوران آبی دانشگاه ارومیه به انجام رسیده، نشان می دهد که در این دوره (تیز و مرمداد ۱۳۸۲) متوسط سیست آرتیمیای موجود در نیم متر از سطح دریاچه برابر ۲۹ سیست در لیتر بوده است.

همانطور که اشاره شد این ۲ مطالعه در ۲ دوره کم آبی و پر آبی دریاچه انجام گرفته و نتایج آن از نظر تحلیل های اکولوژیکی بسیار حائز اهمیت است ولی اطلاعات آن به دلیل معادل نبودن یافته های علمی قابل مقایسه نیست و نمی توان تحلیلی از تغییرات ذخایر آرتیمیای در این ۲ دوره را استنباط کرد و به واقع یک سند علمی در این مورد که آیا در دوره کم آبی دریاچه ارومیه، آرتیمیای با بحران زیست محیطی مواجه بوده یا نه، موجود نیست!

بنابراین نتایج حاصله می باید به شکل صحیح معادل سازی شوند. برای این منظور نیاز به مساحت دریاچه ارومیه در سال های ۱۳۷۴ و ۱۳۸۲ است. طبق گزارش منتشر شده از سوی دانشگاه گنت بلژیک مساحت دریاچه در سال ۱۳۷۴ معادل ۵ هزار و ۵۰۰ کیلومتر مربع برآورد و همه محاسبات بر اساس آن صورت پذیرفته است. در این صورت تنها مشکل باقی، برآورد مساحت دریاچه در سال ۱۳۸۲ است که با استفاده از عکس های ماهواره ای، نرم افزار فوتوسات و نرم افزار اتوکد مساحت دریاچه ارومیه برای سال ۱۳۸۱ معادل ۴ هزار و ۳۰۲ کیلومتر مربع محاسبه شد.

بی دریغ درشادی هایشان

کهریزک پر از دل های است که لذت شادکردنشان را به شما پیشکش می کنند، با یک بازی، یک لیختاد یا حتی نگاهی مهربان.

